



Foto: Katri Reinsalu

ARENGUPROGRAMMI

DIALOOG KOGUKONNAGA

KOKKUVÕTE
2024

Eessõna

See dialoog lükkas midagi käima, nüüd ei tohi pörsuda!

Need on ühe “Dialoog kogukonnaga” arenguprogrammis osalenud juhtiva vallaametniku sõnad pärast aktuaalsel teemal arutelu läbiviimist kogukonnas dialoogi meetodil.

Dialoogioskusi, üksteise kuulamist ja erinevuste mõistmist on ühiskonnas vaja, et teha õiglaselt rohe- ja hariduspöoret, viia läbi keerulisi reforme, kaitsta Eesti loodust ja kultuuri, suurendada kodanike usaldust üksteise, omavalitsuse ja riigi vastu.

Hea arutelukultuur ja suurem dialoog loob vaimselt tugevamat ühiskonda ja paremat elukeskkonda.

Kodanike soov kaasa rääkida ja otsuseid koos kujundada on märkimisväärselt kasvanud. Sageli aga luuakse võimalus aktiivselt kaasa rääkimiseks alles siis, kui otsused on tehtud.

Kodanike pahameel kasvab, sest nad tunnevad, et neid ei ole otsustesse kaasatud ja dialoogi on jäänud pidamata.

Eesti inimarengu aruanne toob välja, et kui inimeste arvamuste ja vajadustega ei arvestata, tekitab see pettumust ja trotsi, soodustab alternatiivtõlgenduslike sotsiaalmeediagruppide teket, valeinfo levimist, polariseerumist ning üldist usaldamatust.

Ka riigivalitsemise suunistes (2023) tõdetakse, et valitsemise keerukuse ja üha kasvavate (kodanike) ootuste kontekstis on **võrgustikupõhine ja kaasav valitsemine ainuke optimaalne lahendus**, kuna riigiaparaati ei ole mõistlik lõputult kasvatada kõigi lisanduvate vajaduste ja arendustega tegelemiseks.

21. sajandi omavalitsus ei peaks olema vaid teenusepakkuja ja kõike eluks vajalikku (demokraatia, usaldus, sidusus, heaolu) ei saa teenustega tagada. Kogukonnast lähtuv omavalitsus on demokraatia hoidja ning arendab elu dialoogis kodanikega.

Dialoog lükkabki midagi käima, sest erinevate häälte kuulamine ja koos lahenduse otsimine on usalduse ning koostöö kasvulava.

Täname Siseministeriumi arenguprogrammi läbiviimise võimaldamise eest ja jääme ootama teise lennu starti.

Kairi Tilga, Eesti Koostöö Kogu juht
2024

Programmis osalejad

Esimeses lennus (2023-2024) osales 10 inimest kokku üheksast omavalitsusest:

Margit Eerik

Kose vald, kultuurinõunik

Seily Sõgel-Raid

Kehtna vald, kommunikatsioonispetsialist

Kadi Paaliste

Lääne-Nigula vald, Oru osavallavanem

Marge Trumsi

Räpina vald, volikogu liige

Rain Terras

Rapla vald, abivallavanem

Toomas Nael

Rapla vald, abivallavanem

Maiu Plumer

Viimsi vald, haridusosakonna juht

Laura Ruul

Jõelähtme vald, kommunikatsioonispetsialist

Indrek Kesküla

Väike-Maarja vald, vallavanem

Riina Haljasoks

Tapa vald, abivallavanem



Fotod: Eesti Koostöö Kogu

Dialog kogukonnaga arenguprogramm on üks osa **Siseministeriumi strateegilise partneri poolt läbiviidavast „Kogukonnakeskse lähenemisviisi rakendamine 2023–2026“** programmist. Strateegilise partnerina töötasid tegevused välja ja viivad ellu MTÜ Rahvaülikoolide Liit ja MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused koostöös Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi, SA Eesti Koostöö Kogu ja OÜ Toimevõimendiga.

VAATA LISA: www.kogukonnaveeb.ee

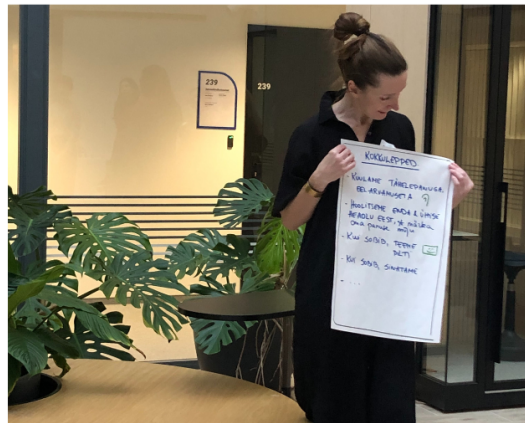


Foto: Eesti Koostöö Kogu

Programmi ülesehitus

4.10.2023 - 31.01.2024 kestnud arenguprogrammist said osalejad oskused dialoogiliste vestlusringide korraldamiseks, et seeläbi soodustada kohalikul tasandil avatud ning kogukonnast lähtuvat valitsemist.

- Arenguprogramm koosnes 5 kohtumisest: 4. ja 18. oktoober, 8. ja 29. november 2023 ja 31. jaanuar 2024.
- Õpitu rakendamiseks viisid osalejad läbi enda valitud teemal dialoogi kogukonnaga.



Arenguprogrammi koolituspäevade põhiteemad:

- Dialoog ja selle erinevad tähendused.
- Dialoogi kui meetodi läbiviimine.
- Dialoogi kavandamine. Teema leidmine. Küsimuse sõnastamine.
- Kuulamise ja vestluse tasandid. Kogukonnast lähtuv valitsemine.
- Kaasaegne lähenemine kogukonna arendamisele.
- Praktiseerimise kogemuse analüüs ja õppetunnid tulevikuks.

Õppijatele oli loodud virtuaalne õpipesa materjalide talletamiseks Google Drive keskkonnas. Koolituspäevade vahepeal said osalejad osa õpikirjadest, kus võis lugeda täiendavaid materjale dialoogide läbiviimiseks.



Mis on dialoog kogukonnaga?

dialoog on üks vastastikuse mõistmiseni jõudmise viise

Dialoogiline lähenemine kohaliku elu korraldamisele on nii **mõtteviis**, **praktika kui meetod**. Dialoog kui struktureeritud vestlusring pakub valmisolekut uurida koos erinevate inimestega olulisi küsimusi, jagada ja kuulata viisil, kus kedagi ei arvustata ega mõisteta hukka tema seisukohtade pärast.

Dialoogiline lähenemine võimaldab:

- suurendada kogukonnas usaldust;
- luua turvalisi ja hoolivaid aruteluruume, kus ühiselt koos kogukonnaga uurida üles kerkinud kohalikke olulisi küsimusi (sh polariseerivaid ja keerulisi);
- ennetada võimalike konfliktide tekkimist;
- luua kogukonnast lähtuvat valitsemist.

TUTVU JUHENDMATERJALIGA
KOGUKONNAS” (Jeedas, 2024)

“DIALOGI PIDAMINE



Foto: Eesti Koostöö Kogu

LÄBIVIIJAD

PIRET JEEDAS

On õpidisainer, protsessijuht ja andragoog.

Pireti igapäevatöö keskmes on tähenduslike arendusprotsesside ja õpiteekondade disain ning elluviimine nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt. Alates 2004. aastast on kaasamine, dialoog ja olulised vestlused tema töös tähtsal kohal. Piret on Eestis käivitanud pikaajalise kaasava juhtimise arenguprogrammi edendamaks kaasavat juhtimiskultuuri. Raamat "Ruumi loojad. Kuidas kaasavalt juhtides muutusi luua" on selle pika teekonna üks tähtsaid. Tõeline kaasamise õppetund on olnud rahvatervise arengukava koostamise protsess Kõrgõzstanis koostöös Maailma Tervise Organisatsiooniga (WHO). Piret disainis ja viis ellu kaks Eesti Koostöö Kogu koolitusprogrammi „**Kohalike dialoog kohalikus raamatukogus**“ raamatukoguhoidjatele.

KAIRI TILGA

On Eesti Koostöö Kogu juhataja, kes igapäevatöös korraldab avatud valitsemise ja demokraatia arendamiseks vajalikke tegevusi ning algatusi. Programmi raames aitas ta avada dialoogi ja hea arutelukultuuri juurutamise tähtsust valitsemise ja demokraatia kontekstis.

TRIIN RÕÕMUSOKS

On dialoogipraktik, kes hoolitses programmi jooksul õpikeskonna loomise ja hoidmise eest. Triin õpib Tallinna Ülikoolis andragoogika magistrantuuris. Teda paelub kaasamise ja muutuste juhtimise teema just kohalikul tasandil ja hariduselu edendamisel.

Osalejate kogemus

Mida programmis osalemine andis?

- Oskuse mõtestada ja mõista dialoogi sügavamast olemusest ja erinevaid tähendusi.
- Teadlikkuse kogukonnast lähtuvast valitsemisest ja kaasavast mõtteviisist.
- Kogeda erinevaid dialoogi ja arutelu pidamise viise.
- Oskuse kavandada ja viia ellu koolituse ajal õpitut oma kogukonnas.



Perioodil detsember 2023 - jaanuar 2024 said arenguprogrammis osalejad praktiseerida oma oskusi viies läbi dialoogi meetodil kohtumise kogukonnaga.

Teema ja sihtrühma sai igaüks valida enda tööst tulenevalt. Oli neid, kes katsetasid vallas parasjagu aktuaalse ja kirgi kütva teemaga, aga käsitleti ka noorte teemat, kultuurielu või koostöö edendamist mingis valdkonnas jms. Kõik osalejad selle programmi jooksul praktikumini ei jõudnud.

Teemad, millega erinevates valdades dialoogile kutsuti:

25.01.24 RUUSA. Kuidas jõuaks huvitegevus piirkonna iga nooreni?

30.01.24 VIIMSI. Millised on lapsevanema ootused noortekeskusele?

23.01.24 LINNAMÄE. Millist kultuurielu vajab ja ootab meie kogukond?

19.01.24 KOSE-UUEMÕISA. Kuidas saame edendada koostööd kogukonnas?

18.01.24 RAPLA. Mida saaks teha lasteaiakohtade leevendamiseks kuniks uus lasteaed valmib?

4.12.23, 12.12.23; 05.03.24; 8.03.24 JÄRVAKANDI, KEHTNA, KAEREPERE, KEAVA. Vestlusõhtu kogukonnaga. Vallajuhtide kohtumistesari Kehtna valla kogukondadega.

Osalejate kogemus #1

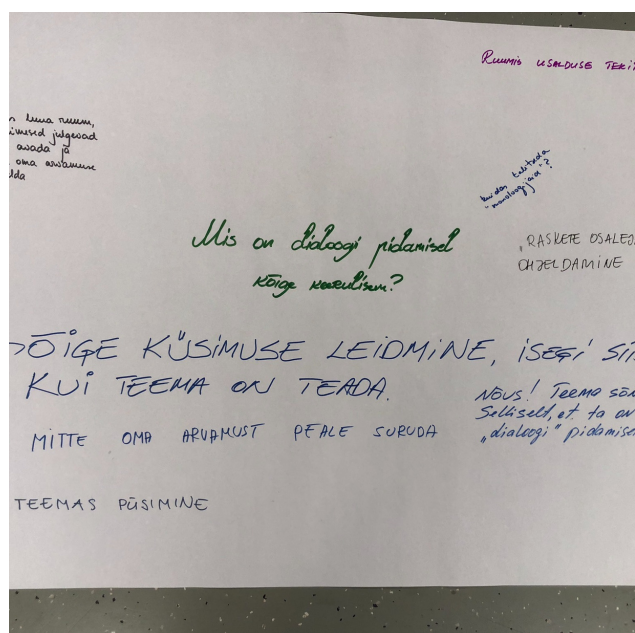
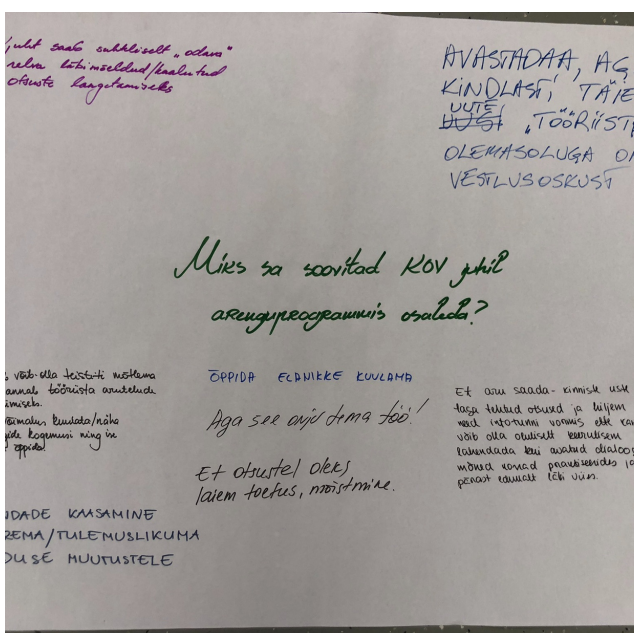
MIKS OMAVALITSUSTE JUHID PEAKSID PROGRAMMIS OSALEMA?

Vastavad I lennus osalejad:

- KOV juht saab suhteliselt “odava” relva läbikaalutud otsuste tegemiseks.
- Hea võimalus kuulata kolleegide kogemusi ja ise seejuures õppida.
- Õppida elanikke päriselt kuulama.
- Aga see ongi juhi töö!
- Et otsustel oleks laiem toetus ja mõistmine.

“Dialogi meetod on KOV juhile suhteliselt “odav” viis läbikaalutud otsuste tegemiseks”

- Kogukondade kaasamine loob parema lahenduse muutusteks.
- Mõista, et kinniste uste taga tehtud otsused ja hiljem nende infotunni vormis ettekandmine võib olla oluliselt keerulisem tee kui kogukonda kaasates ja dialoogi praktiseerides muutuseid edukalt läbi viies.
- Avastada ja ka täiendada uute tööriistadega oma vestlusoskusi.



Osalejate kogemus #2

ARENGUPROGRAMMI siirded ja tähendus osalejate igapäevatöös

Kehtna vald mõtestas ja disainis lähtuvalt dialoogi meetodist ümber juba alustatud kohtumisõhtute sarja valla kogukondadega.

“Valla juhid kutsuvad kogukonna liikmeid vestlusringi, et saada osa kogukonna igapäevast. „Muutused sünnivad nii lihtsast asjast nagu inimestevahelisest kõnelusest neile olulistel teemadel.“ Nendel vestlusõhtutel rakendame arenguprogrammis ”Dialoog kogukonnaga” omandatud meetodit, kus austatakse nelja põhimõtet: ma kuulan, ma heidan eemale, ma väljendan, ma austan. Kui üksteist kuulatakse austavalt ja aktsepteeritakse eriarvamusi, siis seeläbi loome rahuliku ja turvalise keskkonna, kus kõigi mõtted saavad kuuldavaks”, Kehtna valla Facebook 2.02.24

Kindlasti julgeda proovida, meetod töötab hästi.

Kose vallas kindlasti korraldame edaspidigi sarnaseid mõttevahetusi eri valdkondade esindajatega. Vajalik!

Margit, Kose vald

Mina kindlasti tahan edaspidi dialoogi kogukonnaga läbi viia mõnel keerulisemal teemal, selleks et aidata leida ühisosa. Näiteks haridusvõrgu korrastamine, noorsootöö korraldamine jms.

Riina, Tapa vald

Ma tänan väga neid inimesi, kes andsid mulle võimaluse kogeda probleemiga tegelemist dialoogivormis. Ma loodan, et selle kogemuse baasilt suudan teha muutusi eneses ja selle kaudu olla kasulikum oma valla arendamisel. Dialoogihoidja roll erineb märgatavalt minu senisest juhtimiskogemusest. Ma pean dialoogiformaati väga heaks just suuremaid inimeste grupe hõlmavate küsimuste lahendamisel.

Dialoog kogukonnaga võtab osaliselt kindlasti pingeid maha (selle eelduseks on kogu protsessis kommunikatsiooni hoidmine). See formaat annab ka igasugu seinast-seina võimalikke lahendusi: “mitu pead on ikka mitu pead...”.

Rain, Rapla vald

Julgustan oma kogukonnas erinevaid arutelusid läbi viima ning seda meetodit kasutama. See on mõjus - kes soovib saab oma arvamuse välja öelda, erinevad aspektid tuuakse lauale ilma neid arvustamata. Vabas õhkkonnas struktureeritud aruteluring loob eelduse, et mõte läheb lendu ning tekivad sundimatult uued ideed.

Kadi, Lääne-Nigula vald

Dialoogiringides osalenud inimeste tagasiside #1

Kogusime dialoogides osalenud inimestelt ka tagasisidet. Kokku vastas 31 inimest.



“Aitäh, et sellises vormis vestlusring korraldati. Näen, et see oli ja on väga oluline”.

Kas dialoogivormis arutelud olulistel teemadel on Sinu kogukonnas vajalikud?

80 % vastasid,
et väga vajalikud

Mis oli dialoogiringis osalemisel suurim väärtus?

- Teiste arvamuste kuulmine, **oma hääle** kuuldavaks tegemine.
- **Kuulamine.**
- Osalejate arvamuse **aktsepteerimine**. See meetod eeldab usaldust ning avatust.
- Vallaametnike **vastutulelikkus**.
- **Silmast silma**, kõrvast kõrva suhtlus.
- **Ühistunde tekkimine**.
- Oma **arvamuse avaldamine** ja teiste arvamuste kuulamine.
- Võimalus oma **mõtted kuuldavaks teha**.
- Tutvuda **uute inimestega**.

Dialoogiringides osalenud inimeste tagasiside #2

Kas ja mida oleks võinud korralduslikult teha teisiti?

- **Aega** oleks võinud olla rohkem.
- Kohtumise ülesehitus oli **väga hea**.
- Sellest koosolekust jäi **positiivne tunne**.
- Konkreetsed teemad, tulemuste kaardistamine, **kokkulepped mis edasi**.
- Ei kutsutud korrale, kui mindi isiklikuks.
- Oleksin katkestanud ühe inimese stand-up-i, aga võibolla see pole kooskõlas meetodiga.
- **Monoloog** oleks võinud olla vähem, rohkem aktiivset juhtimist korraldajalt.
- Minu arvates oli õhtu hästi korraldatud, jäin rahule :).



Vestlusring Raplas. Foto: Katri Reinsalu



Vestlusring Linnamäel. Foto: Eve Tamm-Hinno

Dialoog kui teadlik vestlus olulisel teemal võiks olla kogukonda ühendav praktika. Me saame paremateks kuulajateks, panustajateks, dialoogi läbiviijateks läbi õppimise. Julget katsetamist ja harjutamist!

Dialog sobib hästi mingi probleemi varajaseks uurimiseks, erinevate seisukohtade välja toomiseks, otsustajatele kuulamiseks ja märkamiseks.

Dialog ei pea viima otsuseni, vaid on aluseks järgmistele sammudele.